

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ
СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІМЕНІ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ СЕРІЯ: ВІЙСЬКОВІ ТА ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Виходить чотири рази на рік

Заснований у 2000 році

№ 3(96)/2024

Засновник і видавець:

**Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького**

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Національної академії
Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького
(протокол від 27.08.2024 № 26)

Редакційна колегія:

головний редактор – доктор військових наук, професор Д. А. Купрієнко;

відповідальний секретар – кандидат педагогічних наук, доцент С. М. Морозов

Члени редакційної колегії:

доктор технічних наук, професор Рачок Р. В.; доктор військових наук, професор Мисик А. Б.; заслужений працівник освіти України, доктор технічних наук, професор Катеринчук І. С.; доктор військових наук, професор Мазур В. Ю.; доктор технічних наук, професор Стрельбіцький М. А.; доктор військових наук, доцент Фаріон О. Б.; доктор технічних наук, доцент Балицький І. І.; доктор військових наук, професор Івашков Ю. Б.; заслужений працівник освіти України, доктор технічних наук, доцент Лисий М. І.; доктор військових наук, доцент Братко А. В.; доктор військових наук, професор Ролін І. Ф.; доктор військових наук, старший науковий співробітник Малюга В. Г.; кандидат військових наук, доцент Радіонов Г. О.; заслужений діяч науки і техніки України, доктор технічних наук, професор Худов Г. В.; доктор технічних наук, старший науковий співробітник Зубков А. М.; кандидат технічних наук, доцент Лях І. М.; доктор хабілітований Голось М. (Gołoś M.); доктор хабілітований Маршалек-Кава І. (Marszałek-Kawa J.); доктор філософії, асоційований професор Гавличек П. (Gawlichek P.).

Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України.
3-41 Серія: військові та технічні науки : наукове видання / гол. ред. Д. А. Купрієнко. Хмельницький :
Видавництво НАДПСУ, 2024. № 3(96). 184 с.

У збірнику наукових праць уміщено публікації вчених і науково-педагогічного складу академії та інших навчальних закладів і наукових установ. Рекомендований для ознайомлення громадськості з результатами наукових досліджень. Призначений для науковців, педагогів та тих, хто цікавиться проблемами сучасної науки.

ЗМІСТ

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Гутченко О., Фурманов К., Гутченко К.

Методичний підхід до визначення потреби у роботизованих комплексах наземного базування частин і підрозділів хімічного, біологічного, радіологічного та ядерного захисту..... 4

Жилкін Г., Бурбела А.

Теоретико-методологічні засади управління військовим підрозділом..... 13

Коваль В., Фаріон О., Кочеулов А.

Аналіз досвіду та рекомендації щодо організації тилового забезпечення органів і підрозділів Державної прикордонної служби України під час виконання спеціальних (бойових) завдань 22

Ковальчук М., Лобанов А.

Методика оцінювання спроможності системи управління прикордонного загону до функціонування в умовах воєнного стану..... 31

Левадний І., Фігура О., Боровик О.

Особливості опрацювання професійних стандартів та освітньої підготовки офіцера Державної прикордонної служби України в контексті трансформації системи військової освіти..... 43

Паламарчук Ю., Чорний А.

Основні методологічні засади оцінки ефективності управління в умовах ведення бойових дій 55

Саган В., Кочеулов А., Коваль В.

Логістичний центр як інструмент інтеграції системи матеріального та технічного забезпечення до єдиної системи логістичного забезпечення держави 75

Суконько С., Товма Л., Старікова О.

Показники та критерії оцінювання врахування гендерного підходу в Національній гвардії України за окремими видами логістичного забезпечення 89

Харун О., Демідчик Ф., Ковальов Г., Нікулін М., Гнатюк О.

Інженерна підтримка бойових дій малих груп в обороні..... 102

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Головня С., Шафорост С., Кіретов В.

Рекомендації начальнику органу охорони державного кордону щодо організації контролю за рівнем готовності парку техніки 110

Катеринчук І., Рачок Р., Прокопенко Є., Мул Д.

Методика ймовірнісної оцінки можливості передавання даних між вузлами безпроводової сенсорної радіомережі 129

Лапто І., Чередніков О., Ляшенко В., Сівак В., Корехов А.

Аналіз розробок металодетекторів та окремих положень їх випробувань 137

Ліннік Д., Булгаков Р., Кушнарьова Г., Поляшов С., Прогульний В.

Модифіковані бетони підвищеної якості для військових будівель..... 149

Трасковецька Л., Гащук І., Вальчук О.

Розробка програмного застосунку для уточнення прогнозу туману в умовах бойових дій..... 159

Шафорост С., Головня С., Стрельбіцький М.

Пропозиції з формування електронного паспорта як складової інформаційної системи обліку експлуатації техніки та майна у Державній прикордонній службі України..... 169

УДК 355.351.3

DOI 10.32453/3.v9i3.1728

Геннадій ЖИЛКІН

викладач кафедри вогневої підготовки,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0000-0003-2959-1695
irgensnik@ukr.net

Алла БУРБЕЛА

викладачка кафедри фінансів, банківської справи та фондового ринку,
Хмельницький університет управління і права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID 0009-0003-6463-0458
burbelaalla@gmail.com

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКОВИМ ПІДРОЗДІЛОМ

Такі складні утворення, як колектив і людина, не лише демонструють свою багатоаспектність і можливість розвитку, а й потребують іншої методології для їх осмислення. Концепт складності дозволяє по-іншому проаналізувати наявні проблеми, розглянувши їх у контексті ймовірності та випадковості. Складність розуміється як універсальне, а не предметне поняття. Тобто воно не прикладається до чогось конкретного, номінального, а є властивістю різноманітних предметів, явищ, систем і підсистем світу. Це одне із тих інтуїтивно зрозумілих понять, які практично не піддаються формалізації. Спрощене розуміння складності (втиснення його в межі одного визначення) зумовлює втрату його багатогранності природи та методологічного потенціалу в розв'язанні проблем сучасного світу та людини. Управлінська діяльність військовим підрозділом не може бути зведена до чітко сформульованих правил, рецептів діяльності, які є дієвими й ефективними у вирішенні будь-якого завдання. Навпаки, чітке та неухильне дотримання жорстких схем і визначених рамок незмінно приводять до невиправданого спрощення ситуації, спотворення її справжньої картини, а також до ілюзії й помилок. Наголошено, що управління – це складна сфера людської діяльності, яка передбачає врахування різноманітності й індивідуальності характерів, світоглядних орієнтирів та цінностей суб'єктів управлінської діяльності, наявності у них різноманітних і суперечливих потреб та інтересів тощо. Складність управлінської діяльності свідчить про її відкритий характер. Відкритість символізує здатність військової організації у своїй діяльності залучати низку ресурсів зовні, використовувати їх у своїй внутрішньоорганізаційній діяльності та пристосовуватись до низки різноманітних зовнішніх обставин та особливостей.

На управління покладається здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та вирішувати практичні проблеми професійної діяльності у галузі військового управління

або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів військових наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Як результат, управлінець має оволодіти методами, методиками та технологіями військової кібернетики, логістики, системного підходу до вирішення завдань у галузі військового управління.

Ключові поняття: управління; складність; системний підхід; відкрита система; військовий підрозділ.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. У науковому дискурсі термін “управління” розглядається як цілеспрямований вплив на колективи людей з метою організації та координації їх діяльності у професійній сфері [1], [2]. Зауважимо, що будь-який вид професійної організації, зокрема й військової, має ознаки системності. Особливістю цієї системності є її складний цілісний характер. Йдеться про те, що системність уособлює сплетіння низки взаємообумовлених зв'язків і відносин, які формують певну цілісність, яка під впливом зовнішніх чинників та обставин здатна набувати повсякчас інших конфігурацій та образів, зберігаючи водночас своє внутрішнє ядро (яке ґрунтується на системі визначених принципів та концептуальних засад). Отож, управлінська діяльність військовим підрозділом не може бути подана як звід чітко сформульованих правил, алгоритмів чи рецептів діяльності, які є дієвими й ефективними у вирішенні будь-якого завдання. Навпаки, чітке та неухильне дотримання правил і норм у межах жорстких схем чи визначених рамок незмінно приводить до невиправданого спрощення ситуації, спотворення її справжньої картини, а також до низки ілюзій, помилок, невиправданих надій чи хибних переконань тощо. Управління – це складна сфера людської діяльності. Основним об'єктом і суб'єктом її реалізації є людина. Вочевидь, що засадничим концептуальним положенням є розуміння того, що управлінська діяльність спрямована на людину, на індивідуальну природу її внутрішнього світу й увесь спектр виявів її думок та ідей, переконань у поведінці тощо. Урахування різноманітності людських характерів та їх виявів у різних ситуаціях

та актах поведінки, розуміння світоглядних орієнтирів і цінностей суб'єктів управлінської діяльності, наявності у них низки потреб та інтересів (почасти суперечливих і неоднозначних) тощо свідчить про складність управлінської діяльності.

Іншою обставиною, яка вказує на складний характер управлінської діяльності, є відкритість. Відкритість свідчить про те, що система чутливо реагує на зміни у зовнішньому середовищі, повсякчас залучаючи іззовні необхідний спектр ресурсів для підтримання її функціонування та розвитку. Відкритість в управлінні військовим підрозділом дозволяє залучати низку зовнішніх ресурсів, чутливо й гнучко реагувати на зміни у зовнішній ситуації та внутрішній організаційній діяльності. З огляду на ту обставину, що військовий підрозділ є складною й відкритою системою, яка постійно зазнає змін та саморозвитку [3], вважаємо, що управлінська діяльність має ґрунтуватися на низці теоретико-методологічних засад, що дозволяють проаналізувати наявні проблеми й окреслити потенційні шляхи розвитку, розглянувши їх у контексті багатоаспектності, ймовірності, складності. Підсумовуючи сказане, вважаємо релеванним дослідження особливостей управлінської діяльності військовим підрозділом з позицій складності як методологічного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У науковому дискурсі поняття складності використовується як кількісна характеристика та розмаїтість чогось, як критерій рівня заплутаності численних зв'язків та обставин, як методологічна засада, яка дозволяє побачити світ та його структурні елементи у багатоваріантній цілісності тощо. Зазначимо, що складність є міждисциплінарним поняттям. У світ-

лі методологічних розвідок воно розуміється як потенційна здатність будь-якого явища, системи до саморозвитку. Загалом складність свідчить про можливість розглядати “старі проблеми” у новому, інколи незвичному ракурсі. Так, у дослідницьких розвідках кібернетики Н. Вінера, у теорії загальних систем Л. фон Берталанфі, синергетиці Г. Хакена, теорії гіперциклів М. Ейгена, концепції автопоезиса У. Матурані і Ф. Варели, у нелінійній термодинаміці І. Стінгерса, Г. Ніколаса дефініція складності розглядається як сукупність потенційних можливостей розвитку, здатності зрозуміти низку проблем з кардинально інших позицій.

Екстраполяція у практичну площину теоретичних розвідок у вивченні природи складності як соціального феномену презентована у низці досліджень. Зокрема теоретичне обґрунтування та осмислення державного управління як складної системи взаємозв'язків презентовано у працях О. Білоус, В. Будкіна, Л. Каніщенко, Б. Кваснюка та інших. Дослідники І. Мостовий та О. Федорчак у наукових розвідках розглядають можливості вдосконалення механізму управлінської діяльності як відкритої й складної системи. О. Федорчак визначає управлінську діяльність як комплексну систему управлінських принципів, методів, важелів та інструментів, які використовуються владними структурами для формування та реалізації державної політики [4].

Зазначимо, що науковці, виокремлюючи особливості та принципи організації управлінської діяльності у військовій сфері, спираються на ідеї міждисциплінарного аналізу. Йдеться про те, що вивчення управління військовими підрозділами оформлюється ними у певний напрям, який розвивається на стику військових, психологічних, правових, соціологічних, політичних тощо дисциплін. З позицій системного міждисциплінарного підходу методологію управління військовим підрозділом розглядають О. Істрахов та В. Богданович. Дослідники вважають управлінську діяльність сукупністю методів і методик, які можуть бути ефективними у військовій сфе-

рі. Дослідниця Н. Обушна аналізує основні теоретичні засади управління як якісно нової моделі організації військового підрозділу [5].

Метою статті є аналіз теоретико-методологічних засад управління військовим підрозділом через призму концепту складності.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття “управління військами” трактується дослідниками як цілеспрямована діяльність командирів (командувачів), штабів та інших органів управління з підтримання бойової готовності частин і підрозділів, підготовки операцій (бойових дій) та керування ними під час виконання поставлених завдань [1]; [2]. З огляду на те, що управління військовою частиною є складним і багатограним процесом, О. Істрафов виокремлює такі типи управління: управління бойовою (оперативною) діяльністю, тобто вирішення бойових завдань – бойове чергування, участь у бойових діях, морські походи, запуски ракет тощо;

управління повсякденною діяльністю (адміністративно-господарське управління) – вирішення поточних завдань відповідно до вимог загальноприйнятих стандартів і керівних документів [6].

У енциклопедичному словнику з державного управління військово адміністративне управління розглядається у ще більш широкому контексті. Трактують цього поняття подається як «...частина навчання й реалізації військового законодавства й включає військово освіту, керування матеріальною частиною...» [7, с. 168]. Підсумовуючи думки про військово управління як складну систему, зауважимо, що управлінські цілі, принципи, функції, завдання та форми і способи визначаються певною методологією, обраною дослідниками. Вочевидь, обрана методологія слугує теоретико-методологічною основою, на якій ґрунтується розгляд, аналіз і можливості практичного вирішення певних управлінських проблем та завдань. У статті розглянемо засадничі ідеї концепту “складність”. Власне ці ідеї будуть ефективними та релевантними у визначенні продуктивності теоретико-мето-

дологічних засад управління військовим підрозділом.

Насамперед слід зазначити універсальний характер поняття складності. Йдеться про те, що ця дефініція не має прив'язки до чогось конкретного та номінального. Складність є властивістю світу, його систем, підсистем, конкретних явищ та суб'єктів. Слід зазначити, що здебільшого це поняття використовується для означення чогось заплутаного та незрозумілого. У повсякденному вжитку його використовують здебільшого на інтуїтивному рівні. У науковому розумінні це поняття має інше смислове значення. Воно залежить від типу раціональності, кількості взаємозв'язків чи ступеня передбачення змін системи.

Наприклад, у лінійних дослідженнях розгляд явищ і систем відбувається за наперед визначеною схемою. Лінійні дослідження за своєю природою мають причинно-наслідкову природу: яка причина – такий наслідок. У лінійних дослідженнях спрощуються та нівелюються ті характеристики та властивості, які не включаються у лоно певної схеми чи теоретичної конструкції. Складне не розуміється як сума простого. Зауважимо, що розуміння природи складного як сукупності великої кількості складових відображає принцип редукції.

Радше йдеться не про велику кількість елементів у системі, які роблять її складною, а про наявність системи взаємозв'язків між ними. Загалом розуміння складності спирається на тезу, що просте не є антиномією складного. Вочевидь, просте і складне не варто протиставляти. Ці поняття є взаємообумовленими та взаємозалежними. Просте містить складне, а природа складного має тенденції до спрощення. Просте набуває складності й навпаки, залежно від контексту розгляду. Будь-яке явище, система можуть бути одночасно і простими, й складними залежно від характеристик та проблемного поля розгляду [8]. Тобто складність виявляється у здатності певного об'єкта (навіть за умови його спрощення й розуміння суті) пропонувати оригінальні варіації вирішення проблеми, демонструвати приховані

потенції, відшукати нові характеристики та властивості тощо.

Розуміння об'єкта чи явища як складного можливо лише як проєкція, як можливість. Складне залишається складним, оскільки є непізнаним до кінця, містить у собі таємницю та нереалізований потенціал. Складність передбачає єдність у багатоманітності, тобто має холістичну природу. Холістичність розуміється як тотальність явища й системи, що динамічно розгортається, набуваючи нових властивостей, зберігаючи свою ідентичність складного, незважаючи на різні метаморфози [8].

У праксеологічному вимірі це слід розуміти як використання та розвиток у системі управління військовим підрозділом таких характеристик, які не можуть бути результатом підсумовування низки простих, очевидних дій, що здебільшого визначають номінально її структуру. Йдеться про вихід управлінської діяльності на якісно новий рівень розвитку, який акумулює низку нових підходів і концептуальних ідей. Створення нових ідей в управлінській діяльності з позицій холістичного підходу передбачає не лише пошук ефективних управлінських практик, а й використання індивідуального внутрішнього потенціалу керівника-управлінця та членів колективу. Загалом йдеться про певний спектр індивідуальних характеристик та якостей людини, які можуть бути дієвими у вирішенні певних управлінських завдань. Очевидно, що індивідуальні характеристики можуть бути дієвими за умови їх активізації, роботи людини над собою. Йдеться про здатність людини насамперед до самоорганізації. Зауважимо, що людина та створені нею соціальні інституції є самоорганізованими, оскільки демонструють здатність до впорядкування та набуття нових якостей і характеристик за умови використання внутрішнього потенціалу, глибинних структур свідомості людини. Це є важливе вміння людини, яке ґрунтується на відповідальності, амбіціях, особистісних якостях людини [9, с. 35]. В управлінській діяльності самоорганізація має декілька рівнів. Ці рівні передбачають

використання методів менеджменту: самомотивації, процесів пошуку рушійної сили, коли через певні зовнішні або внутрішні впливи людина втрачає бажання діяти; процеси, які дозволяють використовувати для самоорганізації набутий досвід [9]. Загалом процеси самоорганізації передбачають проектування механізмів мобілізації усіх ресурсів задля вирішення поставленого завдання чи досягнення визначених цілей. Розвиток навичок самоорганізації ґрунтується на умінні людини визначати пріоритети та ставити цілі, визначати алгоритм їх досягнення та вести пошук дієвих ресурсів і методів їх реалізації. Очевидно, що чітких уніфікованих підходів до визначення методів та способів розвитку самоорганізації бути не може, оскільки цей процес є індивідуальним і залежить від інтересів, світоглядних переконань та цінностей людини, її характеру, масштабу мислення тощо [9, с. 37].

Іншою характеристикою концепту складності є її відкритий характер. Складні системи є відкритими, оскільки їх діяльність не може бути редукована до певних характеристик чи дій. Відкритість забезпечує складність систем та явищ, привносячи у їх функціональність певні характеристики новизни. Як зазначає С. Ганаба, саме відкритість систем є однією із суттєвих умов для виникнення самоорганізації. Відкритість забезпечує буття та розвиток складних систем. Взаємодія системи із зовнішнім світом може слугувати вихідним пунктом для самоорганізації та формування нових динамічних станів [8, с. 61].

Релевантні ідеї для розуміння природи відкритості як властивості складних систем та явищ презентує Е. Морен. Дослідник у поясненні своєї позиції послуговується дихотомією: відкритість/закритість. На його думку, ці стани не опозиційні. У реалізації природи складного вони є взаємообумовленими. Взаємообумовленість реалізується як нелінійний процес, де відкритість приховує певні конотації закритості (як приклад визначення межі, окреслення умов тощо) і навпаки. У підсумку ця взаємообумовленість реалізується як можливість самоорганізації системи, що передба-

чає реалізацію процесів самовпливу (рекурсивної петлі). «...Відкрита система відкрита, щоб відкритися, і вона знову і знову закриває себе, щоб себе відкривати. Закритість «відкритої системи» – це замикання петлі на саму себе», – констатує Е. Морен [10, с. 169]. Наявність у будь-якому складному явищі, системі такого протиріччя й робить її життєздатною, породжує ефекти новизни та невичерпності. Складність розуміється й реалізується як процес, що твориться, балансує на межі хаосу. Відкритий характер складного об'єкта (явища, системи) дозволяє йому жити ресурсами й енергією зовнішнього світу, “перепрацьовуючи” її на свій внутрішній потенціал, створюючи свої унікальні конфігурації розвитку й підтримуючи свою складність.

Як результат – управлінець має оволодіти методами, методиками та технологіями військової кібернетики, логістики, системного підходу до вирішення завдань у галузі військового управління. На нього покладається здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та вирішувати практичні проблеми професійної діяльності у галузі військового управління або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів військових наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов [11].

Слід зазначити, що управління військовим підрозділом передбачає такі аспекти:

стратегічне планування (урахування низки факторів, які здатні впливати на зміну конкретної інформації, розміщення та використання ресурсів і розроблення довготривалих стратегій);

тактичне управління (координація бойових операцій, розподіл ресурсів, управління комунікаціями та зв'язком);

логістика та постачання (забезпечення підрозділу необхідними ресурсами);

управління персоналом (керування людськими ресурсами, зокрема планування навчань, мотивація військовослужбовців та їх безпека);

ризик та стресове управління (урахування непередбачуваних ситуацій, стресового

впливу на персонал і прийняття рішень в умовах невизначеності).

Управління військовим підрозділом крізь призму методології складності містить аналіз ситуації, моделювання варіантів розвитку подій, прийняття рішень в умовах змінних реалій та обмежених ресурсів, управління комунікаціями всередині підрозділу та з іншими структурами. Вочевидь, конкретні практики та стратегії можуть різнитися залежно від особливостей функціонування та потреб військового підрозділу.

Слід зауважити, що набуття та розвиток управлінських навичок вимагає спеціального підходу. Зокрема засадничими аспектами функціонування воєнної освіти є: розроблення навчальних програм (покликані враховувати специфіку військових завдань і потреб підрозділу), які передбачають набуття компетенцій з військово-тактичної, медичної, психологічної підготовки; застосування сучасних технологій та інновацій в освітньому процесі; розвиток лідерських якостей, прийняття рішень, розвиток командного духу, відповідальності за спільну справу; психологічна підготовка (покращення психологічної стійкості та підвищення резильєнтності, ознайомлення з програмами психологічної підготовки та допомоги військовослужбовцям у подоланні стресу); систематичне оцінювання навчальних досягнень та отримання зворотного зв'язку з метою постійного вдосконалення освітнього процесу) тощо дозволяють гнучко реагувати на проблемні ситуації й "підсилюють" професійні управлінські компетенції soft skills ("м'які навички"). Ці навички мають психологічно-соціальний характер і дозволяють управлінцю вибудовувати ефективну співпрацю з колективом, досягати цілей та реалізувати власний потенціал. До soft skills науковці відносять комунікативні уміння (здатність вибудовувати ефективний діалог, слухати та чути інших, приймати рішення, взаємодіяти з різними типами людей, модерувати наради, готувати якісні презентації тощо); управлінські якості (працювати у команді, об'єднувати та мотивувати команду, формулювати цілі

й орієнтуватися на досягнення результату, ефективно планувати й управляти часом тощо); розвиток емоційного інтелекту (здатність розпізнавати та розуміти власні емоції, а також емоції інших, уміння співпереживати та конструктивно вибудовувати відносини з іншими людьми, створювати проекти особистісного зростання тощо) [12, с. 27, 28]. Ці набори навичок і компетенцій є такими, що доповнюють одне одного, підсилюючи ефективність управлінських компетенцій і сприяючи особистісному та професійному зростанню керівника та персоналу його підрозділу.

У контексті методології складності розвитку управлінських навичок в освітньому процесі засадничим є розуміння, що людина та створені нею соціальні інституції є складними цілісностями, які повсякчас засвідчують множинність і багатогранність виявів. Ця позиція є актуальною та релевантною з огляду на те, що дозволяє віднайти низку варіантів вирішення проблем у нестабільному й мінливому світі. Вочевидь, ця обставина передбачає відхід від класичної методології набуття управлінських компетенцій, орієнтованої на отримання знань, які тяжіють до редукації та шаблонності, де у підсумку освітнє середовище постає жорстко структурованим і зводиться до інструкції чи чіткої настанови. Як результат, отримані знання є не продуктивними у вирішенні низки сучасних проблем. Аналіз освітньої діяльності у набутті управлінських компетенцій ґрунтується на переході від становлення "людини знаючої" до "людини культурної". Орієнтиром у цьому процесі є актуалізація вільного розвитку особистості, визнання її самоцінності, плекання "людського" у людині. Така людина живе повноцінним життям за умови включеності у справжню пізнавально-практичну діяльність. Оскільки не існує "дзеркального" відображення об'єктивного світу, то пізнання завжди є певною його конструкцією. Ціннісним визнається те знання, яке живиться невизначеністю, оскільки воно спонукає до пошуку й нових інтерпретацій, у результаті чого формується нова знаннева конфігурація.

Розвиток управлінських компетенцій крізь призму методології складного спрямований на розроблення механізмів адаптації людини до реалій мінливого світу, зростання розбіжностей між сталими пізнавальними можливостями і реаліями сучасного буття. Уміння організувати навчальну діяльність, розвиток загальної здатності мислення та його масштабування залежно від складності проблем, розуміння людини як певної унікальної монади є одним із завдань сучасної військової освіти.

Отже, поняття, концепції, принципи та методи, які використовуються для управління військовими підрозділами під час їх бойового застосування, у повсякденній діяльності і прогнозування ефективності їх бойового застосування, є актуальною та важливою проблемою управління військовим підрозділом.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Складність – це ключове поняття, що визначає парадигму сучасного наукового пізнання. Такі складні утворення, як колектив і людина, не лише демонструють свою багатоаспектність розвитку, але потребують іншої методології для їх осмислення. Методологічний аспект концепту складності дозволяє по-іншому проаналізувати наявні проблеми, розглянувши їх у контексті ймовірності та випадковості. У науковому дискурсі існує низка різноманітних підходів щодо визначення сутності концепту складності. Спрощене розуміння складності (втиснення його в межі одного визначення) зумовлює втрату його багатогранності природи та методологічного потенціалу в розв'язанні проблем сучасного світу й людини. На управління покладається здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та вирішувати практичні проблеми професійної діяльності у галузі військового управління або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій і методів військових наук і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. Така складність розуміється як тотальність речі, явища, системи з

собою та світом, що динамічно розгортається, змінюється, набуває нових рис і характеристик, зберігаючи свою ідентичність складного, незважаючи на різні метаморфози. Єдність і цілісність у різноманітності виступає не лише як ознака конкретної речі, але й як її цілісна багатоманітність взаємозв'язку зі світом.

З огляду на те, що людина та створені нею соціальні інститути є складними й цілісними утвореннями, управлінська діяльність повинна мати гнучкий і варіативний характер. Вона має ґрунтуватися на психолого-педагогічних засадах організації діяльності із застосуванням морально-психологічного забезпечення та здатності мотивації особового складу до виконання професійних завдань тощо.

Перспективами подальших досліджень є аналіз принципів військового управління в умовах воєнного стану та спрямованості на ефективне виконання бойових завдань військовими підрозділами.

Список використаних джерел

1. Основи управління й прийняття рішень у військовій справі : навчальний посібник / В. С. Полікашин, Ю. В. Полікашин, С. Ю. Поляков. Харків : Національна юридична академія України, 2003. 120 с.
2. Мельник С. Принципи військового управління: адміністративно-правовий аспект. *Адміністративне право і процес*. 2019. № 7. С. 104–107.
3. Іващенко Г. І. Управління військами (силами): термінологічний аспект. *Наука і оборона*. 2008. № 4. С. 49–54.
4. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування* : елект. наук. видання ЛРІВУ НАДУ. 2008. Вип. 1. С. 7–12.
5. Обушна Н. Публічне управління як нова модель організації державного управління в Україні: теоретичний аспект. *Ефективне державне управління* : збірник наукових праць. 2015. № 3. С. 53–64.
6. Істратов О. Теоретичні питання військового управління у системі державного управління. *Наука і оборона*. 2010. № 2. С. 7–12.
7. Енциклопедичний словник з державного управління / Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.]; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

8. Ганаба С. О. Складність як концепт сучасного наукового дискурсу. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2012. Вип. 4(2). С. 58–64.

9. Ганаба С. О. Самоорганізованість як компетентність: поворот до особистісно-орієнтованої освіти. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 1. С. 30–42.

10. Morin E. (1992). *Method. Towards a study of Humankind*. Vol. 1. The Nature of Nature. New York. San Francisco. Bern Frankfurt am Main. 483 p.

11. Процик П. Й., Кохно В. Д. Військове будівництво в Україні: єдність теорії та практики. *Наука і оборона*. 2002. № 3. С. 9–14.

12. Ганаба С. О. Soft skills епохи “плинної модерності”: як змінюється змістове наповнення освіти. *Вища освіта України*. 2023. № 2. С. 25–31.

Zhylkin H., Burbela A. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF MILITARY UNIT MANAGEMENT

Such complex formations as a collective and a person not only demonstrate their many aspects and possibilities of development, but also need a different methodology for their comprehension. The concept of complexity enables to analyse existing problems in a different way, considering them in the context of probability and chance. Complexity is understood as a universal, not a substantive concept. In other words, it is not applied to something specific, nominal, but is a property of various objects, phenomena, systems and subsystems of the world. This is one of those intuitive concepts that can be hardly formalized. Simplified understanding of complexity (squeezing it within the limits of one definition), causes the loss of its multifaceted nature and methodological potential in solving problems of the modern world and man. Management environment in a military unit cannot be reduced to clearly defined rules, recipes, which are effective and efficient in solving any problem. On the contrary, accurate and strict adherence to rigid schemes and defined frameworks invariably results in unjustified simplification of the situation, distortion of its true picture, as well as to illusions and errors. It is emphasized that management is a complex sphere of human activities, which involves taking into account the diversity and individuality of characters, worldviews and values of the management subjects, their diverse and conflicting needs and interests, etc. The complexity of management activities indicates their open nature. This transparency symbolizes the capability of a military organization to attract some external resources in its activities, use them in its internal organizational activities and adapt to a number of different external circumstances and peculiarities.

The manager has the ability to solve complex specialized problems and to solve practical problems of professional activities in the field of military management or training, which involves the application of theories and methods of military sciences and is characterized by complexity and uncertainty. As a result, a manager should master the methods, techniques and technologies of military cybernetics, logistics, a system approach to solving problems in the field of military management.

Keywords: management; complexity; system approach; open system; military unit.

References

1. Polikashyn V. S. (2003). *Osnovy upravlinnia y pryiniattia rishen u viiskovii spravi* [Basics of management and decision-making in military affairs]. Kharkiv: Nats. yur. Akademiia Ukrainy. [in Ukrainian]

2. Melnyk S. (2019). *Pryntsypy viiskovoho upravlinnia: administratyvno-pravovyi aspekt* [Principles of military management: administrative

and legal aspect]. *Administratyvne pravo i protses*, no. 7, pp. 104–107. [in Ukrainian]

3. Ivashchenko H. I. (2008). *Upravlinnia viiskamy (sylamy): terminolohichniy aspekt* [Management of troops (forces): terminological aspect]. *Nauka i oborona*. Kyiv, no. 4, pp. 49–54. [in Ukrainian]

4. Fedorchak O. V. (2008). *Klasyfikatsiia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia* [Classification of mechanisms of state administration]. *Demokratychno*

vriaduvannia: elekt. nauk. vydannia LRIVU NADU, is. 1, pp. 7–12. [in Ukrainian]

5. Obushna N. (2015). *Publichne upravlinnia yak nova model orhanizatsii derzhavnoho upravlinnia v Ukraini: teoretychnyi aspekt* [Public administration as a new model of public administration organization in Ukraine: theoretical aspect]. *Efektivne derzhavne upravlinnia. Zbirnyk naukovykh prats*, no. 3, pp. 53–64. [in Ukrainian]

6. Istratov O. (2010). *Teoretychni pytannia viiskovoho upravlinnia u systemi derzhavnoho upravlinnia* [Theoretical issues of military management in the state administration system]. *Nauka i oborona*. Kyiv, no. 2, pp. 7–12. [in Ukrainian]

7. Surmin Yu. P., Bakumenko V. D., Mykhnenko A. M. (2010). *Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia* [Encyclopedic dictionary of public administration]. Kyiv : NADU. [in Ukrainian]

8. Hanaba S. O. (2012). *Skladnist yak kontsept suchasnoho naukovoho dyskursu* [Complexity as a concept of modern scientific discourse]. *Filosofia i*

politohiia v konteksti suchasnoi kultury, is. 4(2), pp. 58–64. [in Ukrainian]

9. Hanaba S. O. (2021). *Samoorhanizovanist yak kompetentnist: povorot do osobystisno-oriientovanoi osvity* [Self-organization as competence: a turn to person-oriented education]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: Pedagogichni nauky*, no. 1, pp. 30–42. [in Ukrainian]

10. Morin E. (1992). *Method. Towards a study of Humankind. The Nature of Nature*. New York, San Francisco : Bern Frankfurt am Main. [in English]

11. Protsyk P. Y., Kokhno V. D. (2002). *Viiskove budivnytstvo v Ukraini: yednist teorii ta praktyky* [Military construction in Ukraine: unity of theory and practice]. *Nauka i oborona*. Kyiv, no. 3, pp. 9–14. [in Ukrainian]

12. Hanaba S. O. (2023). *Soft skills epokhy “plynnoi modernosti”: yak zminiuietsia zmistove napovnen- nia osvity* [Soft skills of the era of “flowing modernity”: how the content of education is changing]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, no. 2, pp. 25–31. [in Ukrainian]